

MALTA

**QORTI CIVILI
(SEZZJONI TAL-FAMILJA)**

**ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE**

Seduta tal-31 ta' Mejju, 2005

Citazzjoni Numru. 1243/2003

A

VS

B

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici datata 19 ta' Novembru 2003 a fol. 1 tal-process fejn gie premess:-

Illi l-kontendenti zzewgu fl-4 ta' Dicembru 1993 kif jindika c-certifikat taz-zwieg anness bhala Dok "A", u minn dan iz-zwieg ma kellhomx tfal.

Illi l-kunsens ta' l-attrici nkiseb bi vjolenza morali u biza' u dan *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (a) tal-Kapitolu 255 tal-Ligijiet ta' Malta.**

Illi l-kunsens tal-kontendenti kien vizzjat b'difett serju ta' diksrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, u fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li ghamlitha mpossibbli ghall-kontendenti li jaqdu l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg u dan *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kapitolu 255 tal-Ligijiet ta' Malta**.

Illi l-kunsens tal-kontendenti kien vizzjat minhabba l-eskluzjon pozittiva taz-zwieg innifsu jew ta' wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, u tad-dritt ghall-att taz-zwieg u dan *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (f) tal-Kapitolu 255 tal-Ligijiet ta' Malta**.

Illi minhabba r-ragunijiet premissi u minhabba ragunijiet ohra kontemplati fl-**Att XXXVII tal-1975 li Jirregola z-Zwigijiet**, iz-zwieg bejn il-kontendenti kien null u bla effett fil-ligi.

Illi l-istess attrici talbet lil din il-Qorti sabiex ghar-ragunijiet premissi:-

1. Tiddikjara u tiddeciedi illi z-zwieg kuntrattat bejn il-kontendenti fl-4 ta' Dicembru 1993 huwa null u bla effett fil-ligi *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (a) (d) u (f) ta' l-Att XXXVII tal-1975 tal-Ligijiet ta' Malta**.

2. Tordna li dina n-nullita' tigi registrata fuq l-att taz-zwieg relattiv fuq indikat.

Bl-ispejjez kontra l-konvenut li jibqa' ngunt minn issa ghas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni attrici a fol. 3 tal-process;

Rat il-lista ta' xhieda u d-dokumenti esebiti a fol. 4 u 5 tal-process;

Rat id-digriet affidavit moghti lill-partijiet fit-2 ta' Dicembru 2003 fejn il-Qorti pprefiggiet terminu ta' ghoxrin (20) gurnata lill-attrici sabiex tipprezenta x-xhieda kollha

Kopja Informali ta' Sentenza

taghha producibbli bil-procedura ta' l-affidavits bin-notifika lill-kontro-parti jew lid-difensur tieghu, li jkollu wkoll l-istess terminu sabiex huwa wkoll jipprezenta l-affidavits tieghu.

Rat in-nota ta' l-attrici **A** tat-12 ta' Marzu 2004 li permezz taghha esebiet tmien affidavits, cjoe' taghha stess, tal-genituri taghha **Maria u Joseph Galea**, ta' hutha **Stephania Farrugia u Martha Spiteri**, ta' **Rose Muscat**, ta' **Tessie Sammut**, ta' **Anton Spiteri**.

Rat in-nota ta' l-eccezzjonijiet tal-konvenut tat-30 ta' Marzu 2004 a fol. 34 fejn gie eccepit:-

1. Illi mhux minnu li l-kunsens ta' l-attrici nkiseb bi vjolenza morali u biza' kif qed tallega l-attrici.
2. Illi mhux minnu li l-konvenut wara li zzewgu ried jghix hajja ta' guvni.
3. Illi jekk l-attrici kienet immatura meta zzewget u ma kenitx taf x'inhu z-zwieg u l-hajja mizzewga, kif qed tallega hi, dan mhux tort tal-konvenut.
4. Illi huwa minnu li l-kunsens tal-kontendenti kien vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga u fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha.

Salvi eccezzjonijiet ohra.

Rat id-dikjarazzjoni u l-lista tax-xhieda tal-konvenut a fol. 35 tal-process.

Rat ir-rikors tal-konvenut datat 30 ta' Marzu 2004 fejn talab estenzjoni fit-terminu ghall-prezentata ta' l-affidavits tieghu, liema talba giet milqugha mill-Qorti b'digriet ta' l-1 t'April 2004.

Rat in-nota tal-konvenut **B** tas-16 t'April 2004 li biha pprezenta l-affidavit tieghu.

Rat il-verbali tas-seduti tat-22 t'April 2004 fejn il-Qorti nnominat lil Dr. Paul Farrugia bhala Assistent Gudizzjarju

Kopja Informali ta' Sentenza

biex jiffissa zewg seduti ghall-konkluzjoni tal-provi tal-partijiet; tat-22 ta' Gunju 2004, tat-3 ta' Novembru 2004; u tal-5 t'April 2005 fejn fuq talba tad-difensuri l-kawza giet differita ghas-sentenza ghall-31 ta' Mejju 2005.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat l-atti kollha l-ohra tal-kawza.

II. KONSIDERAZZJONIJIET.

(i) PRINCIPJI LEGALI.

Illi l-attrici bbazat l-azzjoni taghha fuq premessi li huma kkontemplati fl-**artikolu 19 (1) (a) (d) u (f) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta** u cjoe` l-Att dwar iz-Zwieg.

Illi l-**artikolu 19 (1) (a) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta** jghid illi z-zwieg ikun null jekk il-kunsens inkiseb bi vjolenza, sew fizika sew morali, jew biza'.

Illi din il-Qorti fil-kawza fl-ismijiet "**Lorenza sive Laura Muscat xebba Borg vs Av. Dr. Paul Micallef u P.L. John Privitera noe.**" (Prim' Awla - 17 ta' Frar 1988), qalet illi sabiex zwieg ikun invalidat fuq din il-premessa, u cjoe' **artikolu 19 (1) (a)**, il-biza' jrid jkun ta' certu gravita', pero' jista' jkun assolut jew relattiv. Il-biza' tkun assoluta meta tkun tant gravi illi ggieghel bniedem normali jibza' tant illi jidhol fiz-zwieg kontra l-volonta` tieghu. Ezempji ta' dan hu meta jkun hemm theddid ta' qtil. Il-biza' tkun relattiva meta tkun tali li jekk imposta fuq persuna timida jirrizulta f'biza' li hija relattivament gravi u dan ghaliex kollox jiddependi fuq il-karattru tal-istess persuna.

Illi fil-kaz "**Tanya Curmi vs Charles Curmi**, (Prim' Awla tal-Qorti Civili deciza fit-18 ta' Mejju 1988), il-Qorti qalet illi "*in order to be considered as a vice of consent, regard must be had not only to the gravity of such fear, but also to the character and condition of the person subjected to the fear.*"

Illi pero', kif isostnu l-awturi **L. Wrenn**, u **Brown R.** *“there must also be some objective gravity that is at least prudently feared.”* Ghalkemm wiehed irid iqis biza' b'mod soggettiv, ma jistax jigi minsi l-aspett oggettiv tal-gravita' tal-biza' li dejjem fl-ahhar mill-ahhar ghandu jittiehed bhala test decisiv.

Illi sabiex wiehed jasal ghal definizzjoni ta' biza' xieraq li wiehed jirreferi ghal dak li gie msemmi fid-decizzjoni **“Mary Lourdes Spiteri vs Christian sive Cristino Spiteri”**, P.A. (F.D.) fis-6 ta' Lulju 1993), fejn il-Qorti qalet hekk:-

“Ghal dak li jirrigwarda l-biza' din tista' tigi definita fi trepidazzjoni jew eccitament kbir fil-mohh li jigi kawzat minn xi ncident jew haga kemm ta' dak il-hin, kemm minn haga li tista' tigi fil-futur. Dan it-tahwid fil-mohh irid ikun tali li jaffettwa l-mohh ta' min qieghed jaghti l-kunsens u li jaghtih biex jevita dak li qieghed jigrilu jew dak li jista' jigrilu.”

Illi fil-kawza **“Josephine Drew xebba Cutajar vs Dr. Thomas Abela u P.L. Charles Vassallo noe.”** (P.A. (F.D.) fit-12 ta' Marzu 1992), il-Qorti ddefiniet biza' bhala *“dik l-offiza li titwettaq kontra l-liberta', hekk li, precizament minhabba din il-biza', ‘quis cogatur ad contrahendum matrimonium.’”*

Illi fis-sentenza **“Mary mart Gaetano Bilocca vs Gaetano Bilocca”**, (P.A. (F.D. – 16 ta' Meju 1990) il-Qorti qalet illi biza' hija *“the effect, which force, whether physical or moral, induces in the mind of the future spouse.”*

Illi l-istess inghad fil-kawza **“Joseph D'Ugo vs Rita D'Ugo”** (P.A. (F.D.) – 28 ta' Gunju 1994), fejn il-Qorti qalet hekk:-

“Il-biza' tirrizulta minn tliet elementi. Fl-ewwel lok, trid tkun gravi; fit-tieni lok, il-persuna li qed jesercitaha jrid ikun kapaci, presumevolment li jese gwixxi dak li qed jhedded li jaghmel; u fit-tielet lok, il-biza' trid tkun il-mottiv principali

Kopja Informali ta' Sentenza

ghaliex il-persuna tasal li tizzewweg, biex tevita l-konsegwenzi tat-theddid.”

Illi l-azzjoni attrici qed issir wkoll a bazi ta' l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta** li jghid:-

“jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.”

Illi dwar dan is-sub-artikolu din il-Qorti kif presjeduta diga' kellha okkazzjoni tezaminah, u ghalhekk taghmel referenza ghas-sentenza “**Joseph Borg vs Maria Nicolina Cutajar gja` Borg**” (Cit. Nru. 1564/97/RCP – deciza fil-21 ta' Ottubru 1999) u ghall-principji hemm enuncjati.

Illi fis-sentenza “**Kevin Spiteri vs Avukat Dr. Renzo Porsella-Flores et noe**” (Cit. Nru. 2443/97/RCP – deciza 18 ta' Jannar 2000) il-Qorti ghamlet referenza ghall-espozizzjoni ta' **Viladrich**:-

“Thus, there is grave lack of discretion of judgement when it is proven that a contracting party lacks intellectual and volitional maturity necessary to discern, in view of binding oneself in an irrevocable manner, the essential rights and duties of marriage, which are the object of mutual surrender and acceptance. The discretion of judgement refers to that degree of maturity of comprehension and of will of the contracting parties which enables them to give and receive each other, through a juridical bond, in a unique community of life and love. This community is indissolubly faithful, ordered to the good of the spouses as well as to the procreation and education of the offspring” (Viladrich, P.J., “Matrimonial Consent in Code of Canon Law Annotated.” (Montreal, 1993), p. 686).

Illi kwantu ghall-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, din il-Qorti tifhem li, fin-nuqqas ta' definizzjoni jew indikazzjoni fil-**Kap. 255**, dawn l-obbligazzjonijiet essenzjali huma

dawk li fis-socjeta` Maltija dejjem u nvarjabbilment gew ritenuti bhala l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg. Dawn huma *“the obligation concerning the conjugal act or carnal union, as bodily union and basis of procreation; the obligation of the community of life and love as an expression of the union between man and woman, mutual well-being, which is inseparable from the provision of an environment conducive to the reception and education of children; and the obligation to receive and bring up children within the context of a conjugal community. It is important to remember that these essential obligations must be mutual, permanent, continuous, exclusive and irrevocable so that there would be incapacity if one of the contracting parties should be, due to a psychological cause, incapable of assuming these obligations with these essential characteristics”* (Viladrich, P.J., op.cit., p. 687).

Illi wkoll fis-sentenza **“Alexandra sive Sandra Farrugia vs Raymond Farrugia”** (P.A. (VGD) 10 ta' Settembru 1997) inghad wkoll li:-

*“Kwantu ghad-difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju – **artikolu 19 (1) (d)** – biex ikun hemm nuqqas serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju jrid ikun hemm inkapacita' psikika (mhux necessarjament anomalija psikologika fis-sens mediku psikjatriku) jew kostituzzjonali li wiehed jaghraf u jirrifletti, jew li jiddeciedi liberalment, fuq l-oggett tal-kunsens matrimonjali (**“Isabelle Zarb vs Stephen Attard”** – P.A. 21 ta' Novembru 1995). Mhix ghalhekk kwistjoni ta' nkompatibbilta' ta' karattru, jew ta' decizjoni jew decizjonijiet zbaljati. Il-paragrafu **(d)** ikompli jitkellem dwar *“anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.”* Il-Qorti tosserva li l-ligi taghna tirrikjedi mhux biss anomalija psikologika tkun wahda serja, izda li tkun taghmilha mpossibbli mhux semplicement difficli, li wiehed jaqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg ossia jassumihom.”*

Illi ghalhekk b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju l-legislatur ma riedx ifisser semplicement kwalsiasi stat ta' mmaturita` li parti jew ohra fiz-zwieg tista' tkun fiha fil-

mument li jinghata l-kunsens reciproku (“**Nicholas Agius vs Rita Agius gja' Caruana**” – P.A. (VDG) tal-25 ta' Mejju 1995).

Illi li kieku l-legislatur irrikjeda maturita` shiha u perfetta, f'it jew addirittura ebda zwieg ma kien ikun validu. In-nuqqas ta' *discretio iudicii* hu kuncett guridiku ntrinsikament marbut mal-kapacita` ta' parti jew ohra fiz-zwieg li taghti l-kunsens liberu u xjenti taghha ghar-rabta taz-zwieg. Kif jispjega l-gurista **Colagiovanni** meta sostna li:-

“Il matrimonio, in quanto patto ossia “foedus” richiede una capacita` intelletuale e volitiva al di sopra di ogni altro contratto che e` per lo meno rescindibile, in casi determinati dalla legge, richiede quindi una integrita` di mente e di liberta`, dato che si tratta di assumersi una “servitus” per tutta la vita” (Forum, 1990, Vol. 1 part I, p. 72).

Illi pero` kif gja' nghad, b'immaturita` jew difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju d-dottrina u l-gurisprudenza *“non si riferiscono ad una piena e terminale maturita`, non esigono nei nubenti una conoscenza perfetta ed esaustiva di cio` che comporta il matrimonio, non richiedono una preveggenza chiara ed assoluta di cio` che puo` compartare la vita coniugale, ne` un perfetto equilibrio volitivo-affettivo, ne` infine una coscienza perfetta delle motivazioni della scelta matrimoniale. Ecco perche` riesce piu` appropriato l' uso del termine discrezione di giudizio, che fa riferimento ad un certo discernimento ma non implica il raggiungimento di una maturita` piena” (Pompedda, M.F., “Il Consenso Matrimoniale in Grocholewski” – Pompedda – Zagaglia, “Il Matrimonio nel Nuovo Codice di Diritto Canonico” (Padova, 1984), pagina 46).*

Illi kif gie affermat diversi drabi minn din il-Qorti, inkluz fis-sentenza “**Alessandra sive Sandra Mc Monagale qabel Mamo vs Mario Mamo**” (P.A. (VDG) 26 ta' Ottubru 2000) ikun hemm id-difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fis-sens ta' l-ewwel parti tal-paragrafu (d) imsemmi kemm-il

darba jirrizulta li, “*fil-mument ta’ l-ghoti tal-kunsens matrimonjali, parti jew ohra tkun priva b’mod sostanzjali, ossia gravi, minn dik il-fakolta` kritiko-estimativa jew kritiko-valutativa dwar l-oggett tal-kunsens taz-zwieg, jew minn dik il-maturita` affettiva li hija presuppost ghal ghazla libera dwar l-imsemmi oggett. Id-difett serju ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju, ghalhekk, ma hux semplicement nuqqas ta’ hsieb, nuqqas ta’ riflessjoni; anqas ma jfisser li wiehed jaghmel ghazliet jew jiehu decizjonijiet zbaljati – infatti decizjoni jew ghazla zbaljata hi perfettament kompatibbli ma’ diskrezzjoni ta’ gudizzju*” (ara, “**Emanuel Camilleri vs Carmen Camilleri**”, (P.A., 10 ta’ Novembru 1995).

Illi l-istess sentenza tkompli tghid “*li parti fiz-zwieg ma tkunx fehmet sufficientement, fis-sens li ma tkunx hasbet bizzejjed jew ma tkunx irriflettiet bizzejjed fuq il-hajja mizzewga jew fuq id-drittijiet u d-dmirijiet essenzjali tal-hajja mizzewga, ma jammontax necessarjament ghal difett (serju) ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju (“**Selina-Maria Vella Haber vs Joseph Gatt**”, P.A., 15 ta’ April 1996).*”

Illi ghalhekk biex ikun hemm in-nuqqas jew difett serju ta’ diskrezzjoni ta’ gudizzju kif ravvizat fl-**artikolu 19 (1) (d)** irid ikun hemm l-inkapacita` psikika (mhux necessarjament anomalija psikologika fis-sens mediku/psikjatriku) jew kostituzzjonali li wiehed jaghraf u jirrifletti, u li jiddeciedi liberament, fuq l-oggett tal-kunsens matrimonjali (ara f’dan is-sens, fost ohrajn, “**Jacqueline Cousin vs Bernard Simler**”, P.A., 3 ta’ Gunju 1998; “**Roseanne Cassar vs Kenneth Cassar**”, P.A. 19 ta’ Ottubru 1998; u “**Carmelo Grima vs Mary Andrews**”, P.A., 2 ta’ Novembru 1998).

Illi proprju ghalhekk ukoll il-legislatur jirrikjedi li d-difett ta’ diskrezzjoni jrid ikun wiehed serju u l-anomalija psikologika tkun wahda serja.

Illi kif jispjega **Bersini**, id-diskrezzjoni ta’ gudizzju tikkonsisti f’zewg elementi distinti izda konkorenti w interdipendenti:-

“La piena avvertenza e il deliberato consenso ... La piena avvertenza si riferisce alla sfera intellettuale, il deliberato consenso a quella volitiva. In altri termini, la discrezione di giudizio comprende la maturità di giudizio e la maturità affettiva ... La maturità di giudizio comporta una conoscenza critica proporzionata all'atto da compiere, agli obblighi essenziali da assumersi e ai doveri coniugali che ne derivano proiettati nel futuro. La maturità affettiva comporta generalmente quella adeguata evoluzione degli istinti, degli affetti, dei sentimenti, della emotività che se sono turbati o inadeguati intaccano direttamente la volontà e possono privare della libera scelta interiore. Abbiamo così una mancanza di consenso libero (immaturità affettiva) e ponderato (immaturità di giudizio)” (Bersini, F., “Il Diritto Canonico Matrimoniale.” (Torino, 1994), p. 97).

Illi l-istess awtur, imbaghad ikompli jispjega dwar kemm irid ikun serju d-difett ta' diskrezzjoni biex wiehed ikun jista' jghid li hemm id-difett fil-kunsens u l-konsegwenti nullita' taz-zwieg:-

“Se ci si chiede quale grado di discrezione di giudizio possa ritenersi proporzionato al matrimonio, rispondiamo anzitutto che, sia per la conoscenza intellettuale come per la deliberazione volitiva, dovrà essere maggiore di quello richiesto per peccare mortalmente e per stipulare gli altri contratti. Il motivo sta nel fatto che il consenso matrimoniale riguarda obbligazioni che si proiettano nel futuro ed è ordinato all'assunzione di uno stato di vita che incide su tutta l'esistenza con un contratto perpetuo e irrescindibile che comporta una serie di gravi obblighi ad esso inerenti. Per dare un valido consenso, non è sufficiente il grado di ragione col quale speculativamente uno sappia che cosa è il matrimonio; è necessaria la maturità di giudizio capace di ponderare in concreto i doveri e i diritti che uno deve assumersi per tutta la vita. In altri termini, è necessaria la discrezione non tanto per l'atto in se, al momento di emettere il consenso, quanto per gli impegni che da quell'atto derivano. Una discrezione che impegni per il futuro. Ovviamente si richiede una ponderazione degli impegni sostanziali del

matrimonio e non di tutto il suo valore etico, religioso, sociale, giuridico ed economico, altrimenti ben pochi sarebbero in grado di emettere un valido consenso. Ogni volta che i contraenti abbiano raggiunto l'età prescritta dal legislatore per poter contrarre matrimonio, si presume che essi siano in possesso della debita discrezione di giudizio; tale presunzione, tuttavia, ammette prove in contrario. Pertanto, qualora si possa dimostrare, per qualsiasi motivo, la capacità intellettuale e volitiva sopra descritta sia gravemente alterata o addirittura mancante, si dovrà ritenere che il vincolo matrimoniale sia nullo per difetto di discrezione di giudizio” (ibid. pp. 97-98).

Illi hawnekk il-Qorti però, tixtieq tippreciza li ghazla libera, kunsens hieles, ghar-rabta taz-zwieg mhux sinonimu mal-kuncett ta' ghazla facli, u dan kif gja' gie ndikat fis-sentenzi fuq kwotati, tant li nghad li:-

“... .. se il soggetto non è in grado di superare [i] condizionamenti interiori, allora si dirà che la scelta di lui non è stata libera; lo sarà invece qualora pur pressato da tali impulsi provenienti dal proprio psichismo, da un' affettività non sufficientemente matura o anomala, e quindi anche di fronte a conflitti interiori, sarà stato capace di superarli, di dominarli razionalmente, di scegliere con autonomia In ogni caso, i nubenti debbono aver coscienza di assumere vere obbligazioni (e reciprocamente di concedere veri diritti) di creare cioè col matrimonio un patto che vincola a un comportamento idoneo e adeguato alla specifica società coniugale, sia nei riguardi dell' altra parte sia nei riguardi della prole” (Pompedda, M.F., “Incapacità di Natura Psicica in Matrimonio Canonico: Fra Tradizione e Rinnovamento.” (Bologna, 1991), pp. 231, 233).

Illi kwantu ghad-difett fil-kunsens dovut ghall-anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, il-ligi taghna, bhad-dritt kanoniku (**Can. 1095 (3)**) tirrikjedi mhux semplici diffikulta` izda mpossibbilta` li wiehed jaqdi ossia jassumi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg. Inkapacita` jew impossibbilta` vera f'dan il-kuntest hi

ipotizzabbi biss fil-prezenza ta' anomalija psikologika serja li, independentement minn kif wiehed jaghzel li jiddefiniha jew jiklassifikaha fil-kamp tal-psikjatrija jew tal-psikologija, tintakka sostanzjalment il-kapacita` *“di intendere e / o di volere”*. *“L' incapacita` di assumere gli oneri essenziali della vita coniugale”*, kif jghid **Bersini**, *“rende la persona inabile al matrimonio, anche nell' ipotesi che al momento di contrarre le nozze abbia avuto la discrezione di giudizio sufficiente per un valido consenso”* (op. cit., p. 99).

Illi ghal dak li jirrigwarda l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg, din il-Qorti tifhem li, fin-nuqqas ta' definizzjoni jew indikazzjoni fil-**Kap. 255**, dawn l-obbligazzjonijiet essenzjali huma dawk li fis-socjeta` Maltija dejjem u nvarjabbilment gew ritenuti bhala l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.

Illi dawn huma *“the obligation concerning the conjugal act or carnal union, as bodily union and basis of procreation; the obligation of the community of life and love as an expression of the union between man and woman, mutual well-being, which is inseparable from the provision of an environment conducive to the reception and education of children; and the obligation to receive and bring up children within the context of a conjugal community. It is important to remember that these essential obligations must be mutual, permanent, continuous, exclusive and irrevocable so that there would be incapacity if one of the contracting parties should be, due to a psychological cause, incapable of assuming these obligations with these essential characteristics”* (**Viladrich, P.J.**, op. cit., p. 687).

Illi ta' l-istess portata huma s-sentenzi **“Anthony Gaffiero vs Juanita Gaffiero nee' Sultana”** (P.A. (VDG) 17 ta' Novembru 2000 u **“Anna Galea vs John Walsh”**, (P.A. (VDG) tat-30 ta' Marzu 1995). Inerenti ghalhekk, f'dawn l-obbligazzjonijiet hemm l-obbligu tal-partijiet li jaghtu lilhom infushom lil xulxin fit-totalita` taghhom sabiex tigi stabbilita bejniethom *“the community of life and love”*.

Illi fl-ahharnett din il-Qorti taghmel riferenza ghal dak li nghad fis-sentenza fl-ismijiet “**Nathalie O’Toole vs Patrick O’Toole**” (P.A. (N.A.) 25 ta’ Marzu 2002) fejn intqal li:-

“Il-kunsens moghti fiz-zwieg skond din l-istess jurisprudenza mhuwiex dak il-kunsens simplici rikjest fil-kuntratt in generali ghaliex il-kuntratt taz-zwieg huwa wiehed "sui generis" u ta' ordni pubbliku. Illi ghalhekk il-partijiet f'kuntratt ta' zwieg mhux biss irid ikollhom il-kapacita' li jaghtu dak il-kunsens, izda li l-istess irid jigi moghti bl-aktar mod liberu u xjenti ghal dak kollu li tirrikjedi r-rabta taz-zwieg. Il-kuntratt taz-zwieg ghandu jigi apprezzat mhux biss bl-ghajnejn oggettivi tal-ligi, izda jrid isib is-sinifikat tieghu fir-relazzjonijiet ta' koppja u l-iskop ahhari taz-zwieg, cjoe' li tnejn minn nies jaghtu lilhom nfushom lil xulxin ad esklużjoni ta' kollox u kulhadd. Meta ghalhekk ghal xi raguni jew ohra dak il-kunsens ma jkunx gie moghti bil-konoxxenza shiha ta' dak li jgib mieghu z-zwieg, allura jinholoq dubju kemm dak il-kuntratt matrimonjali huwa wiehed validu.”

Illi kif inghad fis-sentenza “**Al Chahid vs Mary Spiteri**” (P.A. (RCP) 5 ta’ Gunju 2002) *inoltre* l-kunsens irid ikun wiehed tali li permezz tieghu l-parti li tesprimih trid tkun konxja ta' l-obbligi, d-dmirijiet u r-responsabbiltajiet li ggib maghha l-hajja mizzewga bhalma huma l-elementi ta' unjoni permanenti, esklussiva w irrevokabbli.

Illi dawn il-principji kollha gew kkonfermati f'diversi sentenzi moghtija minn din il-Qorti nkluzi “**Maria Rita Calleja vs Mohamed Ben Mohamed Khemiri**” (P.A. (RCP) 17 ta’ Frar 2000); “**Nicolai Balzan vs Simone Cremona**” (P.A. (RCP) 9 ta’ Marzu 2000); “**Ousama Sadalah vs Doris Tanti**” (P.A. (RCP) 4 ta’ April 2000); “**Josephine Gabriel vs Dr. Georg Sapiano et nomine**” (P.A. (RCP) 8 ta’ Novembru 2000); “**Josette Lungaro mart Jesmond Lauro vs Jesmond Lauro**” (P.A. (RCP) l-1 ta’ Frar 2001); “**Mazen Dadouch vs Maria Dadouch xebba Galea**” (P.A. (RCP) 22 ta’ Marzu 2002); “**Albert Grech vs Josette Grech**” (P.A. (RCP) 30 ta’ April 2002); “**Marco Tanti vs Catherine Azzopardi**” (P.A. (RCP) 30

ta' Mejju 2002); u **“Giulio Farrugia vs Raquel Anne Farrugia”** (P.A. (RCP) 29 ta' Mejju 2002); **“Suzanne sive Sue Rossi vs Benjamin sive Benny Bugeja”** (P.A. (RCP) 27 ta' Gunju 2002); **“Lorriane Zammit vs Gordon Zammit”** (P.A. (RCP) 27 ta' Gunju 2002); **“Mariella Balzan vs Oswan Murat Kiran”** (P.A. (RCP) 27 ta' Gunju 2002); u **“Ruth Formosa vs Ahmed Enan”** (P.A. (RCP) 27 ta' Gunju 2002) **“John Richards vs Mary Richards nee' Gatt”** (P.A. (RCP) 30 ta' Ottubru 2002; **“Hector Cassola vs Marguerite Cassola”** (P.A. (RCP) 30 ta' Ottubru 2002; **“George Ciantar vs Patricia Ciantar”** (P.A. (RCP) 31 ta' Ottubru 2002; **“Simon Camilleri vs Dr. Leslie Cuschieri et nomine”** (P.A. (RCP) 13 ta' Novembru 2002) fost ohrajn.

Illi fl-ahharnett l-azzjoni attrici qed issir wkoll a bazi ta' l-**artikolu 19 (1) (f) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta.**

Illi fl-**artikolu 19 (1) (f)** jinghad li z-zwieg ikun null:-

“jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu jew ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg.”

Illi dan is-sub-artikolu wkoll gie diskuss u ezaminat fis-sentenza **“Nicolai Balzan vs Simone Cremona”** minn din il-Qorti kif presjeduta (Cit. Nru. 1019/98/RCP – deciza fid-9 ta' Marzu 2000) u **“Mark Spiteri vs Susan Margaret Spiteri”** (P.A. (RCP) 27 ta' Frar 2001) u a skans ta' ripetizzjoni qed issir referenza ghall-principji hemm enuncjati. Illi *inoltre* fis-sentenza **“Theresa Taguri nee Spiteri vs Avukat Christopher Cilia et noe”** (Cit. Nru. 3130/96/NA – deciza P.A. (NA) fl-10 ta' Novembru 1999) gie ritenut illi:-

“Fl-interpretazzjoni ta' dan is-sub-inciz gie ritenut mill-Qorti taghna illi l-eskluzjoni pozittiva ma kellhiex necessarjament tirrizulta biss minn xi haga espressa direttament izda setghet tigi espressa bl-imgieba ta' xi parti fil-perjodu mmedjatament qabel u wara li jkun inkiseb l-istess kunsens.”

Illi ta' l-istess portata hija s-sentenza “**Josette Lungaro mart Jesmond Lauro vs Jesmond Lauro**” (P.A. (RCP) l-1 ta' Frar 2001); “**Joseph Gabriel vs Dr. Georg Sapiano nomine**” (P.A. (RCP) 8 ta' Novembru 2000); “**Carmen El Shimi gja Tanti vs Ibrahim Mohamed Mohamed Ibrahim El Shimi**” (P.A. (NA) 20 ta' Gunju 2000); “**Mary Rose Abder Rahim vs Esam Abder Rahim**” (P.A. (NA) 31 ta' Mejju 2000); “**Ousama William Hfez Sadallah vs Doris Dalli**” (P.A. (RCP) 4 ta' April 2000) u “**Albert Grech vs Josette Grech**” (P.A. (RCP) 30 ta' April 2002 Cit. Nru. 793/01/RCP) u diversi sentenzi li kkomfermaw l-istess principji u ghalhekk issir riferenza ghall-istess.

Illi l-artikolu 19 (1) (f) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta jikkonsidra kemm is-simulazzjoni totali (*colorem habens, substantiam vero nullam*) kif ukoll dak parzjali (*colorem habens, substantiam vero alteram*) tal-kunsens.

Illi rigward it-tifsira tal-frasi “*eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu*”, jew kif maghruf ukoll bhala simulazzjoni totali, l-Qorti fil-kawza “**Bonnici vs Bonnici**” (P.A. 30 ta' Lulju 1982) qalet illi biex ikun hemm simulazzjoni totali jrid jigi ppruvat il-*finis operis* taz-zwieg gie effettivament eskluż mill-vera rieda ta' parti jew ohra, ghalkemm formalment tkun sehhet ic-celebrazzjoni taz-zwieg.

Illi fis-sentenza “**Cali vs Dr. Albert S. Grech nomine**”. (P.A. 22 ta' Gunju 1988) il-Qorti qalet illi jekk tmur ghacerimonja tat-tieg u nternament tissostitwixxi l-ideat tieghek fuq x'inhu zwieg jew inkella xort'ohra teskludi l-veru kuncett taz-zwieg, hi forma ta' simulazzjoni totali. Fid-decizjoni “**Galea vs Walsh**” (P.A. 30 ta' Marzu 1995) il-Qorti spjegat simulazzjoni bhala “*meta l-atti, gesti jew kliem esterni ma jikkorrispondux ghall-kunsens intern li jkun inghata*”. Illi fis-sentenza “**Muscat vs Borg Grech**” (P.A. - 14 ta' Awissu 1995) il-Qorti spjegat il-kuncett ta' simulazzjoni b'dawn il-kliem:-

“Ghalhekk min esternament ikun wera li qed jaghti l-kunsens matrimonjali izda jkun internament u b'att pozittiv

tal-volonta' tieghu qed jichad il-kunsens ghal dak iz-zwieg ikun qed jissimula l-kunsens tieghu."

Illi kif gie nsenjat fid-decizjoni fi-ismijiet "**Francesco Teuma vs Luigi Camilleri et**", (K. 1 ta' Ottubru 1884 - Vol. X, p. 912) :-

"a poter dedursi la invalidita dell'atto e' necessario che risulti chiaro, che cio' che si contrattava non era la yenta, ma una simulazione, cioe' fictio seu ostensio falsi pro vero."

Illi fil-kawza "**Anthony Gallo vs Dr. Anthony Cutajar et nomine**" (P.A. (RCP) 28 ta' Mejju 2002) inghad li "*meta wiehed jitkellem dwar l-eskluzjoni taz-zwieg jew wiehed mill-elementi essenzjali tieghu, wiehed irid jifli jekk il-kontendenti jew wiehed minnhom, allavolja hu kapaci jaghti l-kunsens validu taz-zwieg, pero' bl-att tieghu qabel u fil-hajja mizzewga, jew bl-ommissjoni tieghu, eskluda a priori certu obbligi essenzjali tal-hajja mizzewga, cjoie' ssimula l-kunsens tieghu totalment fejn eskluda a priori z-zwieg, jew inkella fejn filwaqt il-kunsens hu jew hi eskludew xi wahda jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, u cjoie' saret simulazzjoni parzjali."*

Illi fil-fatt din il-Qorti taqbel ma' l-istess definizzjoni u fil-fatt fis-sentenza "**Al Chahid vs Mary Spiteri**" (P.A. (RCP) 5 ta' Gunju 2002 inghad li "*wiehed jinnota li taht l-**artikolu 19 (1) (f)** trid issir distinzjoni cara bejn zwieg li jfalli minhabba cirkostanzi li jirrizultaw waqt iz-zwieg, u zwieg li jfalli ghax wiehed mill-partijiet minn qabel ma ta l-kunsens tieghu kien gja' mentalment dispost li ma jottemprax ruhu ma' xi wahda jew aktar mill-obbligi matrimonjali. Fl-ewwel ipotesi hemm ir-ragunijiet li jaghtu lok ghas-separazzjoni u fit-tieni ipotesi hemm l-estremi tal-annullament taz-zwieg."*

Illi fil-fatt ghal dak li jolqot il-kuncett ta' "*l-eskluzjoni pozittiva ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga*", u cjoie' simulazzjoni parzjali, il-Prim' Awla tal-Qorti Civili fil-kawza "**Abdel Wahed vs Dr. Yana Micallef Stafrace et**" (P.A. (NA) 14 ta' Lulju 1994) elenkat l-element essenzjali taz-zwieg bhala li jikkonsistu

fil-*"komunjoni tal-hajja konjugali, l-indissolubbilta' tar-rabta taz-zwieg, id-dritt ghall-fedelta' u d-dritt ghall-prokreazzjoni ta' l-ulied"*. L-istess elementi gew ikkonfermati wkoll fil-kawza **"Aquilina vs Aquilina"** (P.A. (NA) 30 ta' Jannar 1991) u fis-sentenza **"Grech vs Grech"** (P.A. (NA) 9 ta' Ottubru 1990). Dawn huma wkoll l-elementi fil-ligi kanonika.

Illi l-komunjoni tal-hajja konjugali u l-*'consortium vitae'* tikkomprendi zewg elementi u cjoe' l-imhabba konjugali u r-responsabbilta' tal-familja. Kif qalet din il-Qorti fid-decizzjoni **"Magri vs Magri"** (14 ta' Lulju 1994):-

"Jekk din il-'consortium vitae' hija nieqsa, l-oggett innifsu tal-kunsens taz-zwieg huwa wkoll nieqes. Din il-'consortium vitae' tikkomprendi zewg elementi li huma l-imhabba konjugali u r-responsabbilta' tal-familja."

Illi fil-fatt l-element ta' l-indissolubbilta' taz-zwieg jehtieg li l-kunsens ikun ibbazat fuq rabta dejjiema bejn ragel u mara wahda, mibnija fuq il-fedelta' u formazzjoni tal-familja. Il-Ligi Maltija tippresupponi *'iuris tantum'* dan l-element ta' ndissolubbilta' fiz-zwieg.

Illi fil-fatt, **J. Edwards Hudson** (pg. 164-165), jispjega car li *"indissolubility can be excluded from consent in two different ways: either because the spouse, knowing the true nature of marriage, nevertheless contract with the understanding that he will have the option of dissolving the bond and recovering his former free status, or because the spouse formulates his own doctrine on marriage, from which the idea of indissolubility is absent and to which he adheres totally with both intelligence and will power."*

Illi wkoll, **D.J. Burns**, fil-kummentarju tieghu (**"Matrimonial Indissolubility: Contrary Conditions. A Historical Synopsis and Commentary"**. pg.151) jghid li *"it is not necessary that this intention (i.e. li teskludi l-indossolubbilta') was formulated as an express agreement, it can be inferred either from an explicit declaration of one or both parties, or consequent on*

certain words or actions implying that effect, or as a result of the narration of the circumstances of the contract”.

(ii) APPREZZAMENT TAL-PROVI.

Illi mill-provi prodotti jirrizulta illi l-partijiet suppost izzewgu fl-4 ta' Dicembru 1993, izda mix-xhieda prodotta jidher car li sakemm waslu ghal dan il-pass kien hemm diversi konflitti bejniethom. L-attrici tallega bl-aktar mod car li hija qatt ma kienet lesta u disposta li tizzewweg lill-konvenut peress li kien jitrattaha b'mod hazin, fejn anke kien jiddomina fuqha f'kollox. Hija ssostni li kellha tizzewgu minhabba li kien heddidha li kien ser ikompli jsegwiha taghmel x'taghmel. Fil-fatt jidher li sahsitra anke l-genituri ta' l-attrici ndunaw b'dan, tant li opponew bis-shih ghal dan iz-zwieg, aktar u aktar bil-mod kif binthom resqet u preparat ruhha ghal dan il-pass. Min-naha taghha l-attrici malli ghalqet it-tmintax-il sena, bla ma wriet b'xejn lil hadd mill-familjari taghha, qabdet *garbage bag*, qeghdet l-affarijiet personali taghha go fiha, u qalet avzat lil ommha li kienet sejra 'l barra mid-dar. Kellhom ikun l-pulizija li informaw lil ommha li kienet ser tizzewweg is-Sibt ta' wara. Dwar dan hemm korroborazzjoni ta' l-attrici mill-genituri taghha Maria Galea u Joseph Galea fl-affidavit rispettiv taghhom datat 8 ta' Marzu 2004. Dan gie kkonfermat ukoll minn hut l-attrici, Stephania Farrugia u Martha Spiteri, flimkien ma' Anton Spiteri (ir-ragel ta' Martha), Rose Muscat – iz-zija ta' l-attrici, iz-zija tar-rispett Tessie Sammut. Dawn ilkoll ikkonfermaw li hadd minnhom ma kien jaf bit-tieg tal-kontendenti. Mix-xhieda prodotta johrog car li sa qabel ma zzewgu, il-konvenut ma kienx jidhol ghand l-attrici. Dan ukoll kompla jgieghel lill-attrici taghmel dan il-pass, *nonostante* li kien evidenti sa mill-bidu nett li l-konvenut kellu dominanza assoluta fuqha. Minkejja kollox l-attrici ma kienitx kapaci tirreagixxi ghall-istess, anke sforz il-mod kif il-konvenut kien jikkmandaha. Dwar dan ix-xhieda kollha prodotta mill-attrici huma unanimi, u jidher li l-atteggjament tal-konvenut kompla anke wara z-zwieg, sakemm il-partijiet isseparaw fis-sena 2000, mill-liema zwieg huma ma kellhomx tfal.

Illi f'dan il-kuntest din il-Qorti thoss li fi kwalunkwe kaz il-kunsens ta' l-attrici kien vizzjat a bazi ta' **l-artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta**, *stante* li jirrizulta ppruvat li mic-cirkostanzi kollha tal-kaz l-aktar saljenti kif aktar 'il fuq deskritti, kif ukoll minhabba l-eta' ta' l-attrici, li l-attrici kienet immatura ghall-ahhar. Ghaldaqstant fl-istat li kienet qatt ma setghet ikollha diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga u lanqas l-element volitiv ta' l-istess, proprju ghaliex ma setghatx tifhem dak li kienet diehla ghaliha mal-konvenut, minkejja l-mod kif kien jittrattaha. Illi fuq dawn il-konsiderazzjonijiet il-kunsens ta' l-attrici kien vizzjat a bazi ta' **l-artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255**.

Illi anzi din il-Qorti b'effett tad-dominanza kbira u esegerata li l-istess konvenut wera fuq l-attrici, (haga li kien ilu jippratika fuqha mindu sar jafha ta' eta' tenera ta' himstax-il sena), thoss li hemm ukoll l-elementi sahanistra sabiex il-kunsens ta' l-attrici jigi ddikjarat li ma kienx wiehed validu. Dan peress li kien effett minn vjolenza u pressjoni morali ezercitata fuqha mill-konvenut, u ghalhekk il-kunsens ta' l-attrici taht din l-optika jista' jinghad li kien wiehed vizzjat a bazi ta' **l-artikolu 19 (1) (a) tal-Kap 255**. Illi dan l-agir ma jidhirx li l-konvenut kien jaghmlu konxjentosament, pero' certament li kien jesegwih b'mod konstanti, tant li wasal sabiex iddominaha sforz kemm kien immatur u geluz ghaliha.

Illi hawn fejn din il-Qorti thoss li l-kunsens din id-darba tal-konvenut kien vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni fuq il-hajja mizzewga u fuq l-elementi essenzjali taghha, u dan peress li kull unjoni ta' zwieg hija mibnija fuq kollox fuq l-imhabba reciproka u fuq id-dinjita' tal-persuna l-ohra, li jwasslu ghal rikonoxximent u abbraccament ta' l-elementi ta' *consortium vitae* bejn il-konjugi, immirati b'impenn ghall-hajja ta' familja, fejn il-koppja tagixxi bhala unit wiehed ghalkemm kompost minn zewg persuni. Dan peress li kull parti thares lejn il-gid komuni tal-familja u mhux ghall-egoizmu tal-persuna. F'dan il-kaz jidher car li l-kuncett ta' ugwaljanza fil-konvenut kien ghal kollox nieqes u r-relazzjoni tieghu ma' l-attrici kienet karatterizzata bid-dominju assolut li kellu fuqha, tant li kien jippretendiha sahanistra taghmel biss dak kollu li jghidilha

hu. Fuq kolloxx ried jaqtaghha sahanistra minn kulhadd, inkluz mill-familja taghha. Taht dan l-aspett il-kunsens tal-konvenut, kif *di piu* jammetti hu stess (pero' ghar-ragunijet differenti) kien vizzjat a bazi ta' l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta**.

III. KONKLUZJONI.

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi**, billi filwaqt li tichad l-eccezzjonijiet tal-konvenut biss in kwantu l-istess huma b'xi mod inkompatibbli ma' dak fuq premess u deciz, **tilqa' t-talba attrici biss ghar-ragunijet hawn decizi**, b'dan illi:-

1. Tiddikjara u tiddeciedi illi z-zwieg kuntrattat bejn il-kontendenti fl-4 ta' Dicembru 1993 huwa null u bla effett fil-ligi, u dan *stante* li l-kunsens ta' l-attrici kien vizzjat *ai termini* ta' l-**artikolu 19 (1) (a) u (d) ta' l-Att XXXVII tal-1975 tal-Ligijiet ta' Malta**, mentri dak tal-konvenut kien vizzjat a bazi ta' **artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta**.

2. Tordna li dina n-nullita' tigi registrata fuq l-att taz-zwieg relativ fuq indikat.

Bl-ispejjez jinqasmu bin-nofs bejn il-partijiet.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----